

Vreden besunget

*Om digteren, oversætteren og
pædagogen Chr. Wilster 1797-1840*

Af Søren Sørensen

»Vreden, Gudinde! besyng, som greb Peleiden Achilleus
Rædsomt, og Qualer i tusinde Tal Achaierne voldte.«

Nye læsere vil dårligt kunne begynde her, Homers heksametre er ikke for begyndere. Litterært er anslaget vellykket: læseren kastes lige ind i intrigen med den indledende oplysningen om årsagen til kvalerne. Men egennavnene kan nok skræmme fordi de ved første øjekast minder om mystifikationer og det allerede ved stavemåden. Der skal realkommentarer til med det samme. Eller man skal roligt skride frem på de statelige versefødder og imens glæde sig over de eksotiske navne. Vi er langt fra Smørum Øvre.

92 årgange af gymnasieelever har læst om Peleus' søn ved navn Achilleus, og om hvor vred han blev da overgeneralen stjal hans lille søde slavinde fra ham. Den følel-

*Christian Wilster. Denne silhuet er den
eneste gengivelse af Wilsters ydre, der
er bevaret (Sorø Akademi)*

se af forurettethed er ikke mere end højst attenårig, og Achilleus volder ikke bare akaierne kvaler, han vækker alle attenåriges medfølelse, forståelse og selverkendelse.

Oldnordisk forsvandt allerede ved gymnasireformen i 1935, kristendomskundskab kæmper for livet, for en smule åndeligt liv i skolen.

Iliaden læses.

Det skyldes Christian Wilster. Ellers er han glemt, forsvundet fra læsebøgerne, forsvundet fra antologierne, fra sangbøgerne, fra erindringen. Men i faget oldtidskundskab lever han endnu. Dér, og så i Dansk Oversætterforbund som hvert år på eller omkring hans fødselsdag uddeler en stor og eftertragtet pris for bemærkelsesværdig oversætterkunst i hans navn. Hvert år de sidste ti år. Villy Sørensen fik den første Wilsterpris i 1988, og Wilsters nærmeste fagfælle og efterfølger i dagens Danmark, Otto Sten Due, fik den i 1991.

Wilsters store bedrift består kort og godt i at han har gendigtet, oversat som man siger, de homeriske digte til dansk og gjort det forbilledligt. Det er ikke det eneste han bedrev i sin korte levetid, men det er det der er blevet stående. Oven i købet som pligtlæsning.

Som teologisk student forsørgede han selv sig, nemlig som huslærer på godset Gisselfeld, studerede i øvrigt videre lige til 1827. I 1828 blev han udnævnt til lektor i græsk og engelsk på Sorø akademi. Det blev hans skæbne, for nok kunne man i samtiden håne akademiet og kalde det et 2-skillings-universitet, men lærerne dannede en interessant gruppe af skønånder med Ingemann og Hauch som de mest holdbare i litteraturhistorien. Takket være Wilster var Sorø i 1830'erne centrum for den klassiske dannelse i kraft af hans ihærdige arbejde med at fordanske Homers digte.

Det havde været spændende om man havde haft et materiale til belysning af hans indsats som pædagog.

Han er næsten kommet til at røbe det, nemlig i forordet til første del af Iliaden, dateret Sorø, d. 18. Mai 1836. Heri tilegner han den nemlig ikke alene til poesien og den danske litterats venner, men også til den studerende ungdom. Den vil sikkert have gavn af at læse den oversatte Iliade, »hvis Værd umulig kan nydes og paa-skjønnes ved fragmentarisk Bekjendtskab og møjsommelig Tydning af Grundsproget«. Om ikke andet, så er denne bisætning en kort reportage fra virkeligheden i græsktimerne på Sorø akademi hos lektor Wilster. Sætningen har næsten programmatisk karakter og gennemlyser effekten af megen velment behandling af verdenslitteraturens storværker i skolestuerne verden over: et fragmentarisk bekendtskab og en møjsommelig tydning af grundsproget har ofte virket som vaccinationer mod litterære mesterværker. Anstrengelserne har langt oversteget udbyttet, et synspunkt man kan genfinde i Grundtvigs kritik af latinskolen fra samme tid som Wilsters forord. Et af problemerne i litteraturundervisningen opstår ved at underviseren er mere interesseret i grammatikken, at det litterære værk er en eksempelsamling til sprogi-agttagelse og sprogindlæring og ikke en tekst til oplevelse og sjælelig berigelse. Det er det Wilster vil have sin oversættelse til at være.

Kritikken af skolens arbejdsform med litteraturen rammer ikke alene den klassiske litteratur, den gælder ligefuldt moderne sprog, Shakespeare og Goethe ikke mindre end Homer og Virgil.

En enkelt af hans sange har overlevet. Selv i den seneste udgave af højskolesangbogen står hans tekst om Ludvig Holberg til Niels W. Gades temmelig usyngelige melodi. Engang kunne de fleste også klampe Holbergsangens andet vers frem af hukkommelsen, særlig hvis man hjalp hinanden på gled. Skal vi prøve:

*Hver mand, som med kløgt gik i lærdom til bund,
latin på papiret kun malte,
med fruene fransk, og tysk med sin hund
og dansk med sin tjener han talte.*

Verset kan nok kritiseres for både det ene og det andet, i formel henseende og på anden vis, men det betød noget for danskere i små halvanden hundrede år. I dag er det dybt forældet. Skal vi vædde om dette vers er strøget i næste udgave af højskolesangbogen? Det kritiserer jo forskerens internationale orientering, antyder at det er forkert kun at tale dansk med sin tjener, skønt enhver jo dog er vel vidende om at den videnskabsmand der ønsker at blive taget alvorligt, virkelig kun bør publicere sine resultater og overvejelser på engelsk.

Holdningsskiftet er muligvis med til at forklare Wilsters svage position som digter. Sådan så hans samtid nemlig ikke på sagen. Da Heiberg i 1841 sad og redigerede samlingen »Eet Hundrede lyriske Digte af den danske Litteratur«, inddrog han dog hele 5 af Wilsters lyriske digte, og det er slet ikke så lav en notering; Grundtvig og Blicher f.eks. er lige akkurat sluppet indenfor med ét hver.

Dengang nød også hans bidrag til fødelandssangen yndest. Helt ind i det 20. århundrede har man i fædrelandssindede kredse sunget »Hvor bølgen larmer højt fra sø/om Danmarks gamle rige.« Den var oprindelig skrevet til den skandaleombruste konkurrence i 1819 om en dansk nationalsang. Takket være idrætsparken har Oehlenschlägers bidrag overlevet, nu bedst kendt under betegnelsen »fodboldsangen«, Wilsters og de andres lykkeligt gået i glemmebogen.

»Hvor bølgen larmer« er nu ikke på nogen måde værre end »Der er et yndigt land« eller frk. Juliane Marie Jensens ubehjælpssomme vindesang, hverken når det gælder patetisk sludder eller almindelig pølsesnak. Sanghistorisk er det på den anden side ganske interessant; den ligner nemlig mest af alt et katalog over hvad samtlige hans samtidige tog med, når de skrev fødelandssange. Strofe for strofe foregreb Wilster hvad hans digterkolleger i de følgende år kom til at optage som motiver for deres egne fædrelandssange. Grundtvigs *Langt højere Bjerge* fra foråret 1820 ser således ud til at tage afsæt i Wilsters: »I Danmark kneiser intet Fjeld/Ei gjemme stolte Bjerge/ Det røde Guld.«

Så meget desto større var han som oversætter. Hans Homeroversættelser har ganske vist ikke være enerådende, heller ikke i gymnasieundervisningen. M.Cl. Gertz' filologisk mere korrekte, men digterisk meget svage gengivelser (for at bruge Per Krarups karakteristisk af dem) blev anvendt i mange skoler. Men selv Gertz byggede på Wilster, også hvor han reviderede og korrigerede ham. Det er interessant at se hvilke forkæmpere Wilster har haft, hvem der har været optaget af at rette på Wilster eller sidenhen rette på Wilsters korrigerter og føre Iliaden og Odysseen tilbage til

Wilster. Blandt dem finder vi ingen ringere end Hartvig Frisch, vort århundredes store socialistiske humanist. Hal Koch hed en anden af vort århundredes store humanister. Østbyes norske oversættelse bygger desuden på Wilsters.

Det nærmeste vi kommer en behandling af Wilsters arbejde med Homer, er drøftelsen i Kai Møller Nielsens afhandling fra 1974 om *Homeroversættelser og heksameterdigte. Linjer gennem den danske litteraturs historie*. Heri gør Møller Nielsen opmærksom på vanskelighederne ved overhovedet at overføre de oldgræske tekster til dansk; det skyldes dels den sproglige afstand fra originalsprog til oversættelsessprog, dels den kulturelle afstand. Næsten uanset hvad oversætteren gør, indebærer det en forskydning af teksten. Specielt for Wilsters vedkommende gælder det at nok overfører han den homeriske sprogdragt til dansk guldalders højtideligt poetiserende litterære sprog der ikke var upåvirket af digternes ivrige omgang med folkeviser og middelaldertekster, men det fremhæves tillige at han i kraft af en overlegen sproglig begavelse var i stand til at inddrage et ordforråd herudover. En udstrakt brug af talesproglige vendinger er med til at fortroliggøre den fremmede tekst, og det samme ses når Wilster gør den homeriske verden mere genkendelig for danske læsere.

Selv har Wilster – som så mange andre betydelige oversættere – været stærkt optaget af de teoretiske aspekter af den bedrift han udførte, et forhold man vel uden særlig overdrivelse kunne tilskrive hans pædagogiske erfaringsgrundlag. Sammen med de prøveoversættelser han udsendte fra og med 1831, offentliggjorde han artikler om de overvejelser der var forbundet med at oversætte i almindelighed og Homer i særdeleshed. Yderligere udsendte han 1833 en afhandling *Om Hexametret og dets Behandling i det danske Sprog*.

Forordet til Iliaden 1836 er knapt og koncentreret, men netop derfor et præcist udtryk for de idealer han havde opstillet for sig selv. Centralt står heri at det skal være dansk. Han bruger det kontante udtryk »ugræsk Dansk«, heksametrene skal bygge på dansk og ikke græsk prosodi. Hvad han her gør gældende, har bevaret sin gyldighed. Sproget skal have en naturlig og folkelig tone, siger han, to vigtige elementer i en værdifuld litterær tekst. Afgørende er det selvsagt at poesien er gengivet som poesi, og det indebærer som oversættelsesprincip at den sproglige frihed i udtrykket må og kan indgå i et åbent og kærligt forhold til troskaben mod originalteksten. »Slaviskhed og Vilkaarlighed ere de Klipper, hvorpaa Oversætteren lettest strander, og skal han nu tillige giengive den simple og folkelige Tone, som er Homer egen, da trues han af tvende andre ligesaa farlige Klipper: Trivialitet og Plathed.«

Det ville ikke være forkert at sige at Wilster lever op til sine idealer, at det er en dansk Homer han har givet os. Dermed har han skabt forudsætning for at den klassiske dannelse kunne bredes uden for den snævre kreds af specialister. At Homers betydning for billedkunst, litteratur og musik på det tidspunkt Iliaden udkom, var ved at være udpillet, gør ikke Wilsters arbejde ringere.